

VARGA SÁNDOR

Csehszlovákiai magyar ifjúsági klubmozgalom az 1960-as években*

Bevezetőként szükséges néhány szót ejteni előadásom témájáról. Talán nem mindenki számára egyértelmű, hogy a fenti téma az *1964-ben* megalakult első független csehszlovákiai magyar ifjúsági közösség, a pozsonyi József Attila Klub és azt követő további tíz-egynéhány klub mozgalmát foglalja magába, amely 1968-ban a Magyar Ifjúsági Szövetség, közismert nevén a MISZ, megalakulásához vezetett.

Amikor azon töprengtem, milyen módszerrel közelítsek a témához, két lehetőségem adódott: vagy írok és elmondok egy lelkesítő, hasonlatokkal, idézetekkel teletűzdelt visszaemlékezést, amelytől a klubmozgalom óhatatlanul a „mennybe megy”, vagy történészként, a tudományos kutatás módszereivel nyúlok a témához és megpróbálom a mozgalmat a maga társadalmi környezetében, a valósághoz lehető legjobban közelítve feltárni és ábrázolni.

Amikor végül a második módszer mellett döntöttem, csupán egy kétely maradt. Vajon az eltelt 20-25 év biztosít-e kellő perspektívát a valósághű értékeléshez? S lehet-e nyilvánosan beszélni az akkori történésekről, tényekről? Meggyőződésem, hogy igen (csak vállalni kell a következményeit). A perspektívát pedig az a nem hivatalos társadalmi közgondolkodás biztosítja, amely a környező országokban kibontakozó, demokratikus mozgalmak hatása alatt átlépett egy küszöböt és sokban túlhaladta az 1968-as eszméket és célkitűzéseket.

Ahogy a kutatásban egyre mélyebbre merültem, jött a következő felismerés: olyan témába fogtam, amelyet a legnagyobb munkával sem lehet 2-3 hét alatt feltárni. Elmélyült kutatást igényel, a tények, adatok, jelenségek hiteles dokumentálását. S ehhez újságok, folyóiratok évfolyamait, lappangó dokumentumok százait kell felkutatni, áttanulmányozni. Közeli terveim között szerepel az alapos kutatás elvégzése.

Most egy rövid áttekintést szeretnék csak adni a kis összefoglalót a klubmozgalom értékeléséből. Éppen a nem teljes és befejezetlen kutatás miatt tekintettem el a mozgalomban működött vezetők, szervezők nevének említésétől, egy kivételt mégis téve - ünnepelt barátunk, Tóth Lajos, a Vörösmarty Klub alapítója és egykori vezetője tiszteletére.

Csehszlovákiában az 1948-as fordulatot követő lelkesedés főleg az ifjúságot ragadta magával. A hatalomra került kommunista párt egy új, igazságosabb, szociális különbségektől mentes társadalom felépítését tűzte ki célul. Az ifjúság nagy része eleinte lelkesen, teljes hittel és őszintén támogatta ezt a programot. De már az ötvenes évek második felében a pozsonyi főiskolások utcai demonstráción fejezték ki elégedetlenségüket a kialakult viszonyokkal szemben. Ez a generáció még emlékezett az 1948 előtti időkre és nehezen viselte el a felülről irányított, tartalom nélküli, ideológiával megbéklyózott és a személyi kultusz hínárjában vergődő társadalmi létezést. A hatalom azonban kemény kézzel leszerelte a mozgalmat és jöttek a kiábrándulás egyhangú évei. Az ifjúság újabb generációi egy ideig túrték az uniformizált gondolkodást követelő, az egyéneket szürke tömeggé gyúró diktatúrát, majd fokozatosan, 1962-63-tól kezdve, a Csehszlovákiai Ifjúsági Szövetségen belül megindult egy lassú erjedés, kialakult egy mozgalom, amely egyelőre nem fogalmazott meg politikai célkitűzéseket, hanem csak a CSISZ-munkát akarta színesebbé, kötetlenebbé és ideológiamentesebbé tenni. Ennek megvalósítása érdekében, az érdektelen hivatalos mozgalmi munka ellensúlyozására országszerte klubokat kezdtek szervezni a CSISZ-szervezetek talaján.

Nos, ez a mozgolódás inspirálta a pozsonyi magyar főiskolásokat is, akik 1964 februárjában mintegy 80-an összejöttek és klubot alapítottak. Ez eleinte igen tétova kezdeményezés volt. A résztvevők azon vitatkoztak, mi legyen a magyar fiatalok összejövetelének a célja. Nehezen oldódott meg a helyiségprobléma is. Tény azonban, hogy

a kezdeményezés teljesen független volt minden hatalomtól és szervezettől. Ezért nehezen is illeszkedett be az akkori, még erősen merev társadalmi struktúrába. Körülbelül egy év után a József Attila Ifjúsági Klub áttette székhelyét a Csemadok székházába, és mint kiderült, itt találta meg igazi helyét. Annak ellenére, hogy a CSEMADOK KB egyes vezetői gyanúval tekintettek a rebellis fiatalok ügyködésére, a JAIK megmaradt független ifjúsági klubnak.

A JAIK nyomán más városokban is megalakultak a magyar ifjúsági klubok. Tevékenységükről ma már igen nehéz összegyűjteni az adatokat, de legalább felsorolom őket: 1965-ben alakult: Petőfi Ifjúsági Klub, Komárom;

Juhász Gyula Ifjúsági Klub, Nyitra;
Csallóközi Ifjúsági Klub, Dunaszerdahely;
Új Nemzedék Ifjúsági Klub, Kassa;
Csillag Ifjúsági Klub, Csata;

1966-ban alakult: Korunk Ifjúsági Klub, Losonc;

Erdélyi János Ifjúsági Klub, Nagykapos;
Vörösmarty Klub, Vágsellye;
Tompa Mihály Ifjúsági Klub, Rimaszombat;
Kazinczy Ferenc diákklub, Brünn;

1967-ben alakult: Kassák Lajos Ifjúsági Klub, Érsekújvár;

Lévai Ifjúsági Klub.

Külön kell megemlékeznünk az 1957-ben Prágában megalakult Ady Endre Diákköről, amely az ott tanuló magyar egyetemisták klubja volt. Az, hogy a JAIK megalakulása előtt már 7 évvel létrejött, sajátos helyzet eredménye volt. A Prágába szakadt magyar egyetemisták távol voltak otthonuktól, a magyar közösségektől, s így korábban jelentkezett náluk a nemzeti alapon szervezett klub iránti igény, amely eleinte inkább az otthon melegét volt hivatva pótolni, s csak később, a hatvanas években vált a csehszlovákiai magyar klubmozgalom egyik oszlopává.

A klubmozgalom szervezett irányítása 1965-ben kezdődött, amikor a JAIK felvette a kapcsolatot a prágai Ady Endre Diákkörrel és a kassai Új Nemzedék Ifjúsági Klubbal, s közösen megszervezték az első Nyári Ifjúsági Találkozót (NYIT).

Ezt követően a JAIK kapcsolatot teremtett a Népművelési Intézettel és annak lapjával, a Népműveléssel. A Népművelési Intézet anyagi támogatásával rendszeressé váltak a klubvezetők találkozói és 1965 decemberében a Népművelés mellékleteként 12 hónapon keresztül először „Így élünk mi”, majd „Hang” címmel megjelent a klubok 4 oldalas fóruma, amelyet a JAIK-ban szerkesztettek.

Az első NYIT után a szlovákiai központi pártszervek felfigyeltek a JAIK-ra és a szerveződő klubmozgalomra. Állandóvá vált az ellenőrzés és a gyanakvás. Ma számunkra ez egyértelmű bizonyítékot jelent annak alátámasztására, hogy a klubmozgalom társadalmi-politikai tényezővé vált. Helyzete azonban kiszolgáltatott volt, s mint ellenzéki csoportosulást figyelték. Ugyanakkor a hatalom is kénytelen volt eltűrni olyan tevékenységet, amely nem volt teljesen a kedvére való. Már maga a tény, hogy a klubmozgalomban a független gondolkodásmód szinte maradéktalanul érvényesült, vereséget jelentett a hatalom, és győzelmet a klubmozgalom számára. Ugyanakkor a klubmozgalmat vereségek is érték. Politikai nyomásra 1966 decemberében megszüntették a Hang kiadását és megvonták az anyagi támogatást a klubvezetők találkozójától.

A klubmozgalom tagjai azonban számos CSEMADOK-alapszervezetben is tevékenykedtek. Néhány fiatal küldöttként eljutott a CSEMADOK 1966 novemberi országos közgyűlésére, ahol két képviselőjük felszólalása nagy vihart kavart, s a küldöttek döntő többsége lelkesen megtapsolta a fiatalok bátor, bíráló szellemű felszólalását.

A további Nyári Ifjúsági Találkozók újabb és újabb energiával töltötték fel a mozgalmat. 1966-ban Abarán, 1967-ben Pincen volt a találkozó.

1967 őszén az Ady Endre Diákkör 10 éves évfordulóján országos klubtalálkozót tartottak. Ezen megalakult a Központi Módszertani Csoport, amely tulajdonképpen a klubok közös fellépésének a taktikáját és stratégiáját volt hivatott kidolgozni.

Az 1966-os vereséget s a „felépülést” követően 1968 januárja újabb szervezkedés közepette találta a klubmozgalmat. A CSKP-ban megindult liberalizálás, a monolitikus irányítás leépítésének irányvonala a pártban és társadalomban egyaránt követőkre talált, szinte az egész nép egyöntetűen támogatta és kívánta a változásokat, melyek sorra be is következtek.

A Csehszlovák Ifjúsági Szervezet Szlovákiai Központi Bizottsága (CSISZ) 1968. márc. 22-23-i ülésén határozatot hozott az ifjúsági rétegszervezetek létrehozásáról. Ezután a KB magyar tagjai javaslatot terjesztettek elő az önálló magyar ifjúsági szervezet megalakítására. E ponton a klubmozgalom találkozott a CSISZ kezdeményezéseivel.

Közösen hívták össze 1968. ápr. 6-ra Pozsonyba a magyar fiatalok országos értekezletét, amelynek feladata lett az önálló Magyar Ifjúsági Szervezet létrehozása. Az értekezlet mintegy 150 résztvevője reggeltől estig vitatkozott, érvelt, kereste a legjobb megoldást. A klubok küldöttei teljes mértékben átvették az irányítást és ettől kezdve az önálló magyar ifjúsági szövetség megalakítása volt a cél. Közben Dél- és Kelet-Szlovákiában gombamódra szaporodtak a magyar ifjúsági klubok.

Az értekezlet létrehívta az Ideiglenes Központi Magyar Ifjúsági Tanácsot, mely feladatul kapta, hogy dolgozza ki az önálló szervezet programját és alapszabályzatát. Ez meg is történt és a Keszegfalván megtartott IV. NYIT-en a programjavaslat végleges formát kapott.

E javaslat szerint „a MISZ s Csehszlovákiában élő magyar fiatalok érdekvédelmi szervezete, a szocializmus érdekében működő szervezet”. Továbbá: „A MISZ alapeszméje az igazán demokratikus, emberi társadalom megteremtése.”

A 13 pontból álló ideológiai program több pontján olvasható, hogy a MISZ támogatja a CSKP országépítő politikáját és a marxi-lenini ideológia alkotó alkalmazását tekinti vezérfonalának.

A programjavaslat kidolgozásánál szerepet játszott az a megfontolás, hogy ha az uralkodó párt és annak ideológiája mellett tesz hitet, kisebb lesz a támadási felület, mégis azt kell megállapítanunk, hogy a magyar fiatalok programja megmaradt az egypártrendszer mellett, elfogadta a marxi-lenini ideológiát és az internacionalizmus szellemében kívánt együttműködni a más nemzetiségű fiatalokkal. Meghirdette azonban a demokráciát is, de ezt közelebbről nem részletezte. Leszögezhetjük, hogy olyan képződményről volt szó, amelyben kemény ellentétek feszültek. A politikai vezetés sem 1968-ban, sem később, az úgynevezett konszolidáció idején nem méltányolta különösebben ezt a programot, sem hűségét a marxista-kommunista ideológiához, de nem is ostromozta 1970 után olyan intenzitással, mint más „elhajlókat”.

A program elkészülte után egy csoport már a keszegfalvi táborozáson ki akarta kiáltani a szervezet megalakulását, hosszas vita után azonban a többség úgy döntött, hogy ezt a lépést nem kell elhamarkodni. Végül sok akadály leküzdése után 1968. december 6-án jött össze a MISZ első országos konferenciája, amely megalakulttá nyilvánította a szervezetet. Korona került tehát a klubmozgalomra, amely bámulatosan rövid idő, 4 év alatt jutott el a mozgalomtól a szervezetig. Jelentőségét növeli, hogy mindvégig független maradt. A leghaladóbb eszmékért szállt síkra, az egyén szabadsága és a demokrácia volt a vezérelve. A programban meglévő feszültségek ellenére a mozgalom végig szélsőségektől mentes és tiszta maradt. Ezek az értékek teszik lehetővé, hogy elfoglalja az őt megillető helyet a csehszlovákiai magyar hagyományrendszerben.

* Elhangzott 1989. nov. 18-án Vágsellyén, A csehszlovákiai magyar értelmiségi lét című tudományos tanácskozáson.

